

Департамент науки Житомирської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Житомирської обласної ради

Кафедра психології

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЗАКЛАДУ
ОСВІТИ**

(збірка науково-методичних праць)

Житомир - 2021

Затверджено на засіданні кафедри психології комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (протокол №10 від 26.11.2021)

Рецензенти:

Завязун Тетяна Володимирівна – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

Становських Зінаїда Ліландівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

Психолого-педагогічні проблеми розвитку професійних компетентностей педагогічного працівника закладу освіти: збірка науково-методичних праць / за заг. ред. І.І Бойко, Л.А. Кльоц. – Житомир: Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, кафедра психології, 2021. – 77 с.

У збірці науково-методичних праць представлено теоретико-методичні основи розвитку професійних компетентностей педагогічного працівника закладу освіти; розкрито шляхи формування професійних компетентностей педагогічного працівника в умовах дистанційного навчання; технологізація дистанційного навчання в психологічній та педагогічній практиці; досвід дистанційної роботи з соціально-психологічної підтримки різних вікових груп в умовах карантину.

Збірка науково-методичних праць адресується науковцям, педагогам-практикам, психологам у галузі освіти; для слухачів курсів підвищення кваліфікації під час вивчення навчальних дисциплін.

Відповідальність за достовірність фактів, посилань, наведених у матеріалах, несуть їх автори.

2. Гражданскина Л.В. Формирование жизнестойкости у школьников: Методические рекомендации для классного руководителя / под общ. ред. Л.В. Гражданскиной. – Барнаул: АКППКРО, 2014. – 59 с.

3. Гусак Н., Чернобровкін В., Максименко А., Богданов С. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резильєнс: посібник з проведення тренінгу. Київ. На УКМА, 2015.

4. Хамініч О.М. Резильєнтність: життєстійкість, життєздатність або резильєнс? О.М. Хамініч // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки. – 2016. – Вип. 6 (2). – с. 160-165. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2016_6\(2\)_30/](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2016_6(2)_30/)

Строкіна С.Ю.

(Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця)

Тертична Н.А.

к. психол. н., доцент кафедри загальної і
медичної психології Національного
медичного університету імені О.О. Богомольця

tertichna0405@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ

На сьогоднішній день поширення психотравмуючих подій підвищило попит на діагностуючі методики. Важливим є індивідуальний підбір таких методик, з урахуванням віку, статі, досвіду та професійної спрямованості пацієнта. Також використання арт-терапії може вирішити проблему підбору індивідуального матеріалу, оскільки є широкий спектр стилів мистецтва.

З роками спеціалісти все частіше запозичують позитивний зарубіжний досвід як у діагностиці, так і в лікуванні психічних захворювань та психічних станів. Використання методів арт-терапії активно пропагується у професійній діяльності лікарів, психологів та лікарів-психологів [1].

Художній образ, з одного боку, є продуктом свого творця і тому важливо проаналізувати художній образ з позиції процесу його створення, а з іншого боку, художній образ сприймається іншими, і це друга сторона аналізу специфіки художнього образу [3]. Аналіз проблематики відображення дійсності в художніх образах показав, що вона була актуальною ще в минулих століттях і

залишається актуальною на сьогодні, оскільки художній образ є, водночас, психологічною категорією, як елемент функціонування психіки людини, так і категорією естетики та мистецтвознавства, як художня одиниця.

Художній образ – створена засобами мови узагальнена картина реальної дійсності або переживань митця у формі конкретного життєвого явища. Образ, як продукт художньої діяльності, являє собою єдність раціонального та почуттєвого, інтелекту та емоцій. Водночас, художній образ має не тільки графічний вираз, а є складним психологічним утворенням. Головною особливістю художнього образу є своєрідне синтезування загального і одиничного, типового та індивідуального, об'єктивного і суб'єктивного [4].

Психологія визначає образ як узагальнену картину світу (предмету, явища), що складається за результатом переробки інформації, яка поступає через органи чуття. Образ існує як певний змістовий комплекс, що узагальнює виділені суб'єктом диференційні ознаки конкретних об'єктів та виявляє серед них дещо загальне [2]. Разом з тим, художній образ є чуттєво-конкретним виразом індивідуальності автора, відтворенням внутрішніх психологічних характеристик, тому цілісність образу складає дві його найважливіших гносеологічних якості — реалістичність та почуттєва детермінованість, що наближає художній образ до дійсності [5].

Створені образи завжди мають емоційне забарвлення і поєднуються з елементами оцінки. Емоція виступає як специфічне узагальнення нелогічного характеру і забезпечує практичну ефективність образу. Витоком емоційності у мистецтві є особистісний характер його образів [3]. Більшість дослідників визначають емоційність провідною ознакою художнього образу. Художній образ характеризується своїм символічним значенням, і тут важливо виділити дві сторони: символічне значення, яке передає автор, і символічне значення, яким наділяє образ людина, що сприймає його. При аналізі сприйняття художнього образу слід враховувати, що воно багато в чому залежить від апперцепції і установок. Образ починає набувати особистісний сенс для людини, що сприймає завдяки установкам і попереднього досвіду [5].

Всі емоції, які виникають у процесі сприймання художнього образу, безпосередньо залежать від людини та її здатності перетворювати ці загальні імпульси, її чутливості, рівня розвитку людської фантазії і уяви, що дозволяють це зробити [5]. На думку Т. Ліппса, ті переживання, які виникають у процесі сприйняття образу, є не що інше, як «об'єктивована насолода». Іншими словами, найбільша роль при сприйнятті художнього образу відводиться суб'єктивним факторам – самій людині, яка сприймає цей образ [6].

Метою нашого дослідження було виокремлення взаємозв'язку сприйняття художніх образів та професійної діяльності особистості. Для дослідження сприймання художніх образів ми використали створений нами опитувальник, що дозволив нам проаналізувати, по-перше, емоції, які наші респонденти пов'язували з обраними нами картинами (10 картин різних художніх стилів), по-друге, асоціативний ряд, який виникав при сприйманні поданих картин. Вибірку дослідження складала дві групи учасників: професійні психологи та студенти Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

Аналізуючи та співставляючи результати нашого дослідження щодо виділення емоцій, які виникали при сприйманні художніх образів картин певного стилю, ми відмічали відмінність в емоційному відгуку студентської молоді та професійних психологів. Так, найбільший спектр емоцій у студентів викликали картини таких двох напрямків мистецтва як «сюрреалізм» та «пльонтанізм». Що стосується інших стилів, то ці картини майже не викликали інтересу учасників дослідження, а відтак і емоційного відгуку практично не було. Цікаво, що картини напрямку «модернізму» викликали негативні почуття сорому та відрази. Найцікавішим для психологів виявився «сюрреалізм», саме при сприйманні цих картин ми прослідкували найбільший інтерес, кількість та спектр емоцій. «Портретний реалізм» та «модернізм» набрали найменшу кількість емоцій.

Цікавими, на наш погляд, є результати аналізу асоціативного ряду, що виникав у двох груп учасників дослідження при сприйманні художніх образів. Так, всесвітньо відомі картини стилю «реалізм» виявилися для всіх наших учасників дослідження найбільш емоційно комфортними та викликали у

більшості асоціацію з відпочинком. Напрямок «сюрреалізм» у дослідженні представляли три картини, що викликали широкий спектр асоціацій, переважно позитивних: найбільше любов та підтримка. Для представлення «портретного реалізму» ми обрали теж дві відомі картини. У виділенні асоціативного ряду, пов'язаного зі сприйманням цих картин, наші респонденти також були практично однотайні: виникали асоціації краси, та викликали емоції спокою у психологів і деяку тривогу у студентів. Тобто асоціація була ідентичною у двох груп, а ось емоції були відмінними. Картини стилю «пльонтанізм» були картини автора цього стилю, та викликали не тільки широкий спектр емоцій у двох групах а й широкий асоціативний ряд: знання, меланхолія, тепло, душа, любов. Для представлення стилю «модернізм» нами навмисно була обрана доволі провокаційна картина, з метою вивести респондентів із зони комфорту, що сприятиме виявленню справжніх емоцій та асоціацій. Всі професійні психологи, що брали участь у нашому дослідженні, асоціювали цю картину з неприхованою фізіологією. Студентська молодь, учасники дослідження, аргументувала відмову від обирання цієї картини для аналізу, почуттям сорому, незручності. На нашу думку, такі результати були отримані, оскільки професійні психологи глибоко ознайомлені з поняттям несвідомого та психоаналітичною теорією Зигмунда Фрейда, а тому прояви несвідомого не є для них настільки лякаючими.

Підсумовуючи хочемо сказати, що, безумовно, психологічні особливості особистості (у нашому дослідженні професійний досвід особистості) впливають на сприйняття художнього образу, що проявляється в такій особливості сприйняття як апперцепція. Отже, залучення минулого досвіду людини має найбільший вплив на сприйняття художнього образу, а, відтак, на асоціації та емоційні прояви, які при цьому виникають.

Список використаних джерел та літератури

1. Бетенски М. «Что ты видишь? Новые методы арт-терапии», [пер. с англ. М. Злотник; под ред. С. Пьянковой]. — Москва: Эксмо-Пресс, 2002 — 251с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. - К.: «Центр учбової літератури», 2007.- 968 с.

3. Клищевская О.Н. Исследование специфики художественного образа как психологического феномена / Психология. Историко-критические обзоры и современные исследования, 2016.- Том 5, № 5А. – С.34-47
4. Мигунов А.С. Художественный образ. Эстетический анализ (материалы к спецкурсу) / А.С. Мигунов. – М. : Изд-во МГУ, 1980. - 97 с.
5. Разногорская, «Соответствие визуальных художественных образов личностной направленности живописцев»: Дис. ... канд. психол. Наук. - Казань, 2003. -285 с.
6. Синенький Д.В. «Психологічні особливості сприймання художніх образів»/ Д. В. Синенький // Наук і освіта. - 2010. - Спец. вип.: проект «Когніт. процеси та творчість». - С. 96-100.

Тарасенко О.В.

(Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця)

Тертична Н.А.

к. психол. н., доцент кафедри загальної і
медичної психології Національного
медичного університету імені О.О. Богомольця

tertichna0405@gmail.com

ПРОЦЕСИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ: МЕХАНІЗМИ, ОСОБЛИВОСТІ, ПІДХОДИ

«Хто володіє інформацією, той володіє світом» - теза Вінстона Черчилля, яка як ніколи актуальна для нас - людей двадцять першого століття. Сучасний світ повний різноманітної інформації, яка доступна будь-кому у будь-який час. Саме тому, найуспішнішим з нас стає той, хто може швидко засвоювати та застосовувати великі об'єми важливої інформації, яку потім зможе швидко та ефективно використати у життєвих ситуаціях [1].

Метою нашого дослідження було аналіз чинників успішного запам'ятовування навчального матеріалу, прослідкувати індивідуальні